

Hannah Arendt, Eichmann Jerusalemissa: raportti pahuuden arkipäiväisyydestä (*Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*). Suomentaneet Antero Holmila ja Jouni Tilli. Jyväskylä: Docendo, 2016, 381 s.

Johdanto

Hannah Arendtin teoksista *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil* (1963) on kiistämättä hänen laajan tuotantonsa yleisesti tunnetuin ja kiistellyin teos – samalla se on Arendtin teoksista myös kaikkein huonoiten ymmärretty. Arendt käsittelee raportissaan holokaustin organisoimiseen ja toteuttamiseen osallistuneen Adolf Eichmannin oikeudenkäyntiä ja antaa selonteon sen keskeisistä tapahtumista, sekä kommentoi tämän pohjalta nousseita filosofisia, juridisia ja poliittisia kysymyksiä.

Vaikka liittoutuneet vangitsivat Eichmannin heti sodan päättymisen jälkeen, hän onnistui aluksi salaamaan identiteettinsä ja lopulta myös pakenemaan SS-miehille tarkoitettua vankileiriltä. Piileskelyään Saksassa aina vuoteen 1950 saakka, hän jatkoi pakemistaan Argentiinaan, jossa hän asui vuosia salanimen Ricardo Klement turvin. Lopulta Israelin salainen poliisi Mossad kidnappasi Eichmannin vuonna 1960 ja toi hänet tuomittavaksi Jerusalemiin. Saatuaan tiedon Eichmannin kiinni jäämisestä Arendt kirjoitti ystävälleen Karl Jaspersille, että hän ei voisi jättää väliin ainutlaatuista mahdollisuutta nähdä natsirikollista elävänä. Vaikka Arendt oli syntynyt ja kasvanut Saksassa, oli hän juutalaisena joutunut pakenemaan maasta jo vuonna 1933. (Arendt ja Jaspers 1985, 446.)

Arendt saapui Jerusalemiin raportoimaan Eichmannin oikeudenkäynnistä yhdysvaltalaislehti *New Yorkerin* lähettämänä ja hänen tekstinsä julkaistiinkin aluksi lehtiartikkeleina kyseisessä lehdessä vuonna 1963. Nämä artikkelit puolestaan julkaistiin kirjamuodossa vielä samana vuonna laajennetussa ja työstetyssä muodossa. Nyt julkaistu suomennos perustuu vuoden 1965 korjattuun ja muokattuun versioon, jota edelsi myös vuonna 1964 julkaistu, Arendtin itsensä tarkistama ja sisällöllisesti muokattu saksankielinen käännös, johon hän kirjoitti myös uuden esipuheen Vuoden 1965 versiossa ja tuoreessa suomennoksessa kyseinen esipuhe löytyy teoksen loppuun lisättyinä jälkikirjoituksena.

Teoksen sisältö

Arendt suhtautui Eichmannin oikeudenkäyntiin alusta lähtien hyvin kriittisesti. Hän katsoi, että Israelin ensimmäinen pääministeri ja valtion perustajana pidetty David Ben-Gurion pyrki muuttamaan koko oikeusprosessin pelkäksi näytösoikeudenkäynniksi, jossa esiteltäisiin Eichmannin rikoksiin sinälään liittymättömiä juutalaisten kärsimyksiä. Hän kuvaileekin Ben Gurionia ”oikeudenkäynnin näkymättömäksi näyttämömestariksi” ja jutussa syyttäjänä toiminutta Gideon Hausneria kuuliaiseksi valtionpalvelijaksi (Arendt 2016, 24). Arendt katsoi, että oikeudenkäynnissä esitetyt narratiivit antisemitismin historiasta yhtenä jatkumona veivät huomion pois itse oikeudenkäynnin kohteesta ja sumensivat tärkeän eron modernin poliittisen antisemitismin ja aiemman juutalaisvihan välillä (ks. Arendt 2016, 30–31, 40–41).

Arendt oli jo 1940-luvulla kritisoinut sionistien kannattamaa ideaa etnisesti ja kulttuurillisesti homogeenisestä juutalaisvaltiosta ja kannattanut rabbi Judah Magnesin tavoin kaksikansallisen valtion perustamista Palestiinaan. Eichmannin raportissaan Arendt (2006, 27–28) myös syytti Israelin valtiota ja valtiosyyttäjiä tekopyhyydestä kun nämä tuomitsivat pahamaineiset vuoden 1935 Nürnbergin lait, sillä perustamisensa jälkeen myös Israel itse oli vuonna 1953 säätänyt vastaavan kaltaisia lakeja, jotka kielsivät seka-avioliitot juutalaisten ja ei-juutalaisten välillä uskonnollisin perustein. Arendt katsoi, että Eichmannin esitleminen koko holokaustin pääorganisoijana oli liioittelua ja korosti, että kaikkien oikeudenkäyntien keskiössä tulee olla yksinomaan syytetty ja hänen rikoksensa, eikä mikään muu (Arendt 2016, 29).

Teoksen toinen luku kuvaa Eichmannia ihmisenä. Hän itse kiisti olevansa syyllinen niihin rikoksiin joista häntä syytettiin ja väitti, että oli ainoastaan totellut Führerin sanaa, jolla oli lain voima Kolmannessa Valtakunnassa. Hän esitti olevansa syyllinen vain ”jumalan edessä”. (Arendt 2016, 44–45.) Arendtin mukaan juuri se, että Eichmann ei ollut tavallinen roisto tai fanaattinen juutalaisvihaaja, vaan nimenomaan ”keskiverto, ’tavallinen’ ihminen” herätti koko oikeudenkäynnin suurimman moraalisen ja juridisen haasteen (Arendt 2016, 50–51). Kolman-

nessa luvussa Arendt kuvaa kuinka Eichmann nousi ”juutalaiskysymyksen asiantuntijaksi” kansallissosialistien riveissä, vaikka tämä oli koko elämässään lukenut vain muutaman kirjan ja oli todellisuudessa lähes täysin ummikko juutalaisen kulttuurin suhteen: Eichmannin vaatimattomat lahjat olivat tätä vasten hänen neuvottelu- ja organisaatiokyvyssään. Arendtin mukaan kaikki näkivät, että Eichmann ei ollut hirviö, vaan ”pelle”, joka kykeni vain toistelemaan sisäistämäänsä kliseitä ja vakiofraaseja (Arendt 2016, 81, 84–85).

Luvuissa 4–6 Arendt käy läpi lopullisen ratkaisun keskeisimmät vaiheet ja Eichmannin roolin sen toteuttamisessa. Arendt kuvaa kuinka juutalaisilta riistettiin ihmisoikeudet, kuinka heidät karkotettiin kodeistaan ja keskitettiin gettoihin ja keskitysleireille, sekä lopullisen joukkomurhan idässä sijainneilla tuhoamisleireillä. Seitsemäs ja kahdeksas luku kuvaavat yhtäältä vuoden 1942 Wannseen konferenssia, jossa natsit päättivät lopullisen ratkaisun käytännön toimenpiteistä ja toisaalta sitä, millainen rooli Eichmannilla oli holokaustin organisoijana. Eichmann itse julisti suurelaisesti eläneensä koko elämänsä Immanuel Kantin moraalikäsitysten mukaan – tosin sillä ratkaisevalla erotuksella Kantiin, että Eichmannille moraalinen kriteerinä ei ollut se, että hänen toiminnastaan voitaisiin tehdä yleinen laki, vaan yksinomaan se, että Führer saattoi hyväksyä hänen toimintansa (Arendt 2016, 183–184).

Luvuissa 9–12 Arendt kuvaa juutalaisten deportaatioita keskitysleireille Euroopan eri osista. Erityisesti maininnanarvoista on Arendtin tapa käsitellä tanskalaisten kuljetuksille tekemää vastarintaa, jota Arendt kutsuu ”pakolliseksi luettavaksi kaikille valtiopöytäopin opiskelijoille, jotka haluavat oppia, millä tavoin väkivallaton toiminta ja vastarinta voivat olla valtava voimavara ylivoimaisesti aseistettua vihollista vastaan” (Arendt 2016, 225). Viimeisissä kolmessa luvussa käydään läpi Eichmannia vastaan esitettyjen syytteiden paikkansa pitävyyttä, Eichmannin saamaa tuomioita, sekä todistusaineistoa ja todistajia.

Epilogi muodostaa ehdottomasti koko teoksen filosofisesti painavimman osion. Vaikka Arendt oli sitä mieltä, että kuolemantuomio oli ainut mahdollinen rangaistus Eichmannin kohdalla, hän ajatteli Karl Jaspersin tavoin, että ainoastaan uudenlainen kansainvälinen tuomioistuimen olisi ollut kykenevä tunnustamaan riittävällä tavalla näiden ennenaikamättömien, koko ihmiskuntaa vastaan tehtyjen rikosten luonteen. Arendt katsoi myös, että etenkin

Nürnbergin oikeudenkäynnit edustivat ongelmallisella tavalla voittajien oikeutta, sillä myös Neuvostoliitto oli syyllistynyt vakaviin rikoksiin. (ks. Arendt 346–347.) Lopussa Arendt lausuu oman tuomionsa todeten, että syy, jonka vuoksi Eichmann tulee hirttää on se, ettei yhdelläkään ihmisellä ole oikeutta määrittellä kenen pitäisi ja ei pitäisi asuttaa tätä maailmaa. Vaikka Eichmann ei henkilökohtaisesti murhannut yhtään ihmistä, hänen osallistumisensa joukkomurhan organisointiin ja sen laajan koneiston toimintaan osoittaa, että ”politiikassa totteleminen ja tukeminen ovat sama asia”. (Arendt 2016, 352.)

Eichmann-raportin asema Arendtin tuotannossa

Arendtin varsin laajan tuotannon näkökulmasta Eichmann-raportti on kahden keskeisen ajattelupolun risteyksessä: se voidaan ymmärtää niin jatkumona hänen aikaisemmille juutalaisuutta ja totalitarismia koskeville kirjoituksilleen, kuin myös yrityksenä ymmärtää uudenlaista, totalitarismin myötä nousevaa poliittisesti organisoitua pahuutta suhteessa antiikin maailmasta alkavaan länsimaiseen ajatteluperinteeseen. Arendtin muut teokset muodostavat taustan ja kontekstin Eichmann-raportin keskeisille ajatuksille, mistä kertoo myös se, että Arendtin näkemys ”pahuuden banaliteetista” on nimenomaan tietyn pidemmän ajatuskulun lopputulema.

Jo vuonna 1945 Arendt julistaa, että pahuuden ongelma tulee sodan jälkeen olemaan kaikkein keskeisin kysymys intellektuellien parissa (Arendt 1994b, 134). Arendt oli tässä ennusteessaan epäilemättä väärässä, sillä natsimenneisyys jätettiin Saksassa ja yleisemmin Euroopassa laajalti käsittelemättä. Kyseinen huomautus kuitenkin todistaa Arendtin ajattelun jo varhain, että toinen maailmansota ja holokausti ovat 1900-luvun ratkaisevat tapahtumat, jotka problematisoivat kaikkein perustavimmat filosofiset oletuksemme ihmisluonnosta, politiikasta ja moraalista. Arendt kirjoittaa, että totalitarismi on selkeästi tuhonnut ”poliittisen traditiomme kategoriat ja standardimme moraalille arvostelmille (*moral judgement*)” (Arendt 1994b, 310).

Vuonna 1948 julkaistussa artikkelissaan ”The Concentration Camps” Arendt ei vielä puhu pahuuden banaliteetista, vaan käyttää termiä ”absoluuttinen paha” kuvatakseen totalitaarisia hallintomuotoja ja keskitysleirin todellisuutta. Kun Arendt muokkasi

kyseisen esseensä osaksi kolme vuotta myöhemmin julkaistua teostaan *The Origins of Totalitarianism* (1951), hän vaihtaa termin ”radikaaliksi pahaksi”, jonka hän lainaa Immanuel Kantin filosofiasta. (ks. Bernstein 1996, 137–153.) Sana radikaali juontuu latinan juurta tarkoittavasta sanasta *radix* ja antaa konnotaation syvällisyydestä, harkinnasta ja juurtuneisuudesta. Kant ymmärtää pahuuden nimenomaan yksittäisen ihmisen haluna tehdä itsestään poikkeus suhteessa kategoriseen imperatiiviin (vrt. Arendt 1992, 17–18; Arendt 1994, 459). Jerusalemin oikeudenkäynnin myötä Arendt tulee vakuuttuneeksi siitä, että termi ”radikaali pahuus” ei kuvaa Eichmannia rikollisena, eikä se onnistu selittämään 1900-luvun organisoituja massamurhia. Arendtin argumentti on, että modernien totalitaaristen valtioiden poliittisesti organisoitu pahuus ei ole ”juuriin asti menevää” Kantin tarkoittamassa mielessä, vaan ainoastaan äärimmäistä (*extreme*). Kantilaisen vertikaalisen konnotaation sijaan Arendt haluaa antaa pahuudelle horisontaalisen konnotaation, joka on tietenkin metafora modernin pahuuden poliittisuudelle ja maailmallisuudelle: ”Suurin pahuus ei ole radikaalia – sillä ei ole juuria, ja koska sillä ei ole juuria, sillä ei ole rajoja – se voi mennä kuvittelemattomiin äärimmäisyyksiin ja pyyhkäistä koko maailman ylitse” (Arendt 2003, 95; vrt. Arendt 2003, 100–101).

Kirjoittaessaan että juuri Eichmannin tapaiset ”ei-henkilöt” tai ”ei-ketkään” (*nobodies*) tekevät suurimmat rikokset, Arendt ei halua kieltää pahojen ja sadististen yksilöiden olemassaoloa, vaan väittää, että modernia poliittista pahuutta ei voida ymmärtää pelkkien pahojen yksilöiden kautta. 1900-luvun tapahtumat todistavat Arendtille, että koko yhteiskunta tavallisine ihmisineen voidaan mobilisoida toteuttamaan paha. (Arendt 2003, 111.) Arendtin sanoin: ”Ongelma on nimenomaan se, että paha sydän – suhteellisen harvinainen ilmiö – ei ole välttämätön, jotta suurta pahuutta voisi tapahtua” (Arendt 2003, 164).

Eräessä haastattelussa vuonna 1973 Arendt (2012, 131) toteaa että hänen tavoitteenaan oli nimenomaan estää Eichmannia saamasta osakseen sellaista ihailua, jota suuret rikolliset, kuten esimerkiksi Shakespearin kuvaamat Richard III ja Macbeth, saavat osakseen. Kyseisessä haastattelussa Arendt viittaa ystävänsä Bertold Brechtin teokseen *Der Aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui* (1941) joka pyrki esittämään Hitlerin ja tämän lähimmät seuraajat naurettavassa valossa ja muistelee Brechtin kommentteja teoksestaan:

Suuret poliittiset rikolliset täytyy paljastaa täydellisesti – nimenomaan heidän naurettavuutensa. Sillä ennen kaikkea he eivät ole suuria poliittisia rikollisia, vaan suurten poliittisten rikosten tekijöitä (Verüber), joka on täysin eri asia. (Brecht 1991, 316; vrt. Arendt 2012, 131)

Kuten Brecht, myös Arendt halveksui natsirikollisia ja halusi paljastaa heidän naurettavuutensa. Eichmannin naurettavuudesta kertoo esimerkiksi hänen oikeudessa kertomansa tarina. Ollessaan Wienissä kuulustelemassa paikallisen juutalaisyhteisön johtajaa Eichmann menetti hermonsaa ja läpsäisi tätä kasvoille. Tätä tekoaan Eichmann ei antanut itselleen koskaan anteeksi. On absurdia, että juuri tällainen yksittäinen ja asioiden kokonaiskuvan kannalta täysin merkityksetön tapaus jäi hänen muistiinsa, vaikka samaan aikaan Eichmann osallistui aktiivisesti holokaustin toteuttamiseen ja miljoonien ihmisten järjestäytyneeseen murhaamiseen (Arendt 1973, 132; vrt. Arendt 2016, 75, 79). Suhteessa holokaustiin ja omaan osuuteensa siinä Eichmann taas totesi, että ”katumus kuuluu pienille lapsille” (Arendt 2016, 49).

Juuri tässä näyttäytyy selkeästi se minkä Arendt raportissaan halusi tuoda esiin. Eichmann ei ollut länsimaisen filosofisen ja kirjallisen perinteen kuvaama pahan ilmentymä, jonka toiminnan motiivit voitaisiin johtaa yksinomaan vihaan, houkutukseen, korruptioon, ylpeyteen tai heikkouteen – siis mihinkään ”syvälliseen” motiiviin. Sen sijaan hän oli nimenomaan byrokraatti ja organisoija, joka toimi osana valtavaa murhaamisen koneistoa. Arendtin mukaan Eichmannin motiivina oli omalla uralla eteneminen ja hänen toimintansa taustalla kykenemättömyys kyseenalaistaa vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä. Eichmannin toimintaa kuvaa Arendtin mukaan ajattelun puute (*Gedankenlosigkeit*) ja kyvyttömyys asettaa itseään toisen ihmisen asemaan (ks. Arendt 2016, 76–78). Eichmannin ajattelun puute heijastelee Arendtin mukaan nimenomaan sitä, että Kolmannen Valtakunnan aikana itse inhimillinen omatunto tuhottiin Saksassa, mikä johti täydelliseen moraaliseen romahdukseen (vrt. Arendt 2016, 81, 144, 170).

Teoksesta noussut kohu

Arendtin Eichmann-raportti aiheutti heti ilmestyttyään valtavan kohun niin älymystön keskuudessa kuin myös juutalaisten parissa ylipäätään. Emos

Alonin (2006) metaforista ilmaisua lainaten Arendt ikään kuin ”ekskommunikoitiiin” näistä yhteisöistä hänen kirjansa vuoksi. Myös Arendtin ystävyysuhteet kärsivät teoksen julkaisun myötä. Arendt esimerkiksi katkaisi välit ystäväänsä Gerschom Scholemiin, joka väitti, että Arendtin ironia oli epäsopivaa ja että häneltä puuttui rakkautta Israelia kohtaan – tähän Arendt vastasi, että rakkaudella ja politiikalla ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa (ks. Arendt ja Scholem 2010, 428–465).

Suuttumusta aiheuttivat Arendtin kritiikki Israelia kohtaan ja hänen laajalti väärinymmärretty näkemysensä pahuuden banaliteetista. Kenties kaikkein ongelmallisimpana koettiin kuitenkin jotkin Arendtin esittämät väitteet juutalaisneuvostojen (*Judenräte*) roolista holokaustin toteuttamisessa. Juutalaisneuvostot olivat kansallissosialistien muodostamia, juutalaisista koostuvia hallinnollisia elimiä, joiden kautta natsit pyrkivät hallitsemaan suuria juutalaispopulaatioita Euroopassa valloittamallaan alueilla sekä getoissa ja keskitysleireillä. Arendt (2016, 161) kirjoittaa teoksessaan, että ”[j]uutalaiselle tämä juutalaisjohtajien rooli oman kansansa tuhoamisessa on epäilemättä synkän tarinan synkin luku” ja kuvailee juutalaisneuvostojen roolia holokaustin aikana seuraavasti:

Kaikkialla, missä juutalaiset asuivat, oli tunnustettuja juutalaisia johtajia, ja nämä johtajat tekivät lähes poikkeuksetta yhteistyötä natsien kanssa, tavalla tai toisella, syytä tai toisesta. Koko totuus on, että jos juutalaiset olisivat todella olleet järjestäytymättömiä ja vailla johtajia, uhrien keskuudessa olisi vallinnut kaaos ja valtava kärsimys, mutta heidän kokonaismääränsä olisi tuskin ollut neljän ja puolen ja kuuden miljoonan välissä. (Arendt 2016, 169–170.)

Arendt myös kutsui Saksan juutalaisneuvoston vanhimpana toiminutta Leo Baeckia ironisesti ”juutalaisten Führeriksi” (*der jüdische Führer*) kritisoidessaan tämän päätöstä olla kertomatta deportoitaville kansantovereilleen, mihin heidät oltiin todellisuudessa kuljettamassa. Arendt poisti kyseisen huomautuksensa teoksensa myöhemmistä editioista (ks. Alon 2006, xvii; Young-Bruehl 2015, 497–502, 514). On tärkeää korostaa, että Arendt ei missään vaiheessa väitä, että mikään osa syyllisyydestä kuuluisi juutalaisneuvostoille – sen sijaan hän haluaa korostaa, että vaikka suora vastarinta olikin lähes poikkeuksetta täysin mahdotonta, niin juutalaisneuvostot

olisivat esimerkiksi voineet kieltäytyä laatimasta nimilistoja deportaatioita varten.

Arendtia myös syytettiin virheellisesti siitä, että hän olisi toistuvasti esittänyt uhreille kysymyksen ”miksi te ette kapinoineet?” Todellisuudessa Arendt ei raportissaan koskaan esittänyt kysymystä itse, vaan päin vastoin kritisoi syyttäjä Hausneria kysymyksen esittämisestä (ks. Arendt 2016, 32 168–169).

Vaikka monet kriitikoista olivatkin arvioissaan täysin epäoikeudenmukaisia, ei Arendtinkaan Eichmann-kuvausta voida pitää täysin ongelmattomana. Esimerkiksi kertoessaan lopullisen ratkaisun keskeisimmistä tapahtumista Arendt nojaa laajasti Raul Hilbergin tunnettuun tutkielmaan *The Destruction of the European Jews* (1961). Myöhemmin Hilberg kuitenkin tuomitsi Arendtin näkemykset pahuuden banaliteetista ja Eichmannista (ks. esim. Adler 2007, 458–463). Myös uudemmat Eichmannista kirjoitetut elämäkerrat, David Cesarinin *Becoming Eichmann: Rethinking the Life, Crimes and Trial of a ”Desk Murderer”* (2005) ja Bettina Stangnethin *Eichmann Before Jerusalem: The Unexamined Life of a Mass Murderer* (2011) kritisoivat Arendtin tulkintaa. Arendtin teoksen nostattama kohu ei ole koskaan täysin laantunut, ja monet Arendtin kommentaattoreista nojaavat edelleen yllä esitettyihin virheellisiin argumentteihin sekä spekulatiiviseen *ad-hominem*-argumentaatioon – myös Cesarinin Eichmann-elämäkerta ja yllä lainaamani Laure Adlerin Arendt-elämäkerta syyllistyvät paikoin tällaisiin ylilyönteihin. Arendt itse näki häntä kohtaan esitetyn kritiikin organisoidun mediakampanjan seurauksena ja jälkiviisaana onkin helppo todeta, että hän oli myös osittain oikeassa: suurelta osin Arendtin teoksen ympärillä käyty keskustelu ei koskaan koskenut Arendtin teesejä, vaan nimenomaan tästä noussutta valtavaa huhumyllyä ja virheellisiä argumentteja.

Lopuksi

Joistain ongelmallisista suomennusratkaisuista huolimatta tuore suomennos on pääosin selkeää ja helpposti luettavaa tekstiä. Teokseen on kuitenkin jäänyt suhteellisen runsaasti kirjoitusvirheitä, mikä kertoo puutteellisesta toimitustyöstä. Jostain syystä kirja ei myöskään sisällä lainkaan sisällysluetteloa tai hakemistoa, mikä on valitettavaa. On myös ihmeteltävää miksi sekä suomentajat että esipuheen kirjoittajat eivät käy tarkemmin läpi Arendtin teoksen erinäisiä

kehitysvaiheita tai käsittele niitä muutoksia, joita Arendt teki teoksensa alkuperäiseen versioon. Myös joidenkin kyseenalaisten tekstikohtien esiin nostaminen olisi helpottanut lukijaa ymmärtämään sitä, mikä Arendtin teoksessa koettiin niin loukkaavana.

Kaikkein suurin yksittäinen ongelma on kuitenkin suomentajien oman esipuheen puuttuminen, jonka tilalla on vain suomentajien erittäin lyhyet kiitokset. Teoksen suomennusratkaisuja ei perustella missään ja hyvänä esimerkkinä käännösongelmista toimii jo suomennokselle valittu otsikko. Teoksen alkuperäinen nimi kun ei viittaa ”pahuuden arkipäiväisyyteen”, vaan pahuuden banaliteettiin (*banality of evil*, *Banalität des Bösen*) – kyseinen käännösratkaisu olisi vaatinut ehdottomasti edes jonkinlaiset perustelut. Vaikka Tuija Parvikko antaakin esipuheessaan hyvän yleiskuvan Eichmannin oikeudenkäynnin taustoista ja Arendtin ajattelun keskeisistä kehityslinjoista, on kuitenkin valitettavaa, että hän ei käy läpi sitä, kuinka Arendtin tapa ymmärtää pahuutta ja sen poliittisuutta muuttuu ja kehittyy aina 1940-luvulta alkaen. Ilman tätä laajempaa teoreettista taustaa Arendtin näkemys ”pahuuden banaliteetista” jää helposti tavalliselle lukijalle epäselväksi ja pinnalliseksi.

Ongelmista huolimatta Arendtin Eichmann- raportin suomentaminen on ehdottomasti merkittävää sekä suomalaisen poliittisen ajattelun kannalta kuin myös laajemman yleisön näkökulmasta: politiikan tutkijalle Arendtin teoksen tunteminen kuuluu yleisivistykseen ja laajemmalle yleisölle teos tarjoaa esimerkin Arendtin tavasta ajatella filosofisesti ja poliittisesti painavia, ajankohtaisia kysymyksiä – totalitarismin ja pahuuden ilmiöitä sekä yksilönvastuun, omantunnon ja poliittisen arvostelukyvyn ongelmia – konkreettisen esimerkin kautta. Arendtin ajattelun keskeisin viesti onkin poliittisten ideologioiden ja maailmankatsomusten kritisoimisessa sekä itsenäisen ajattelun tärkeyden korostamisessa.

LÄHTEET

- Adler, Laure. 2005. *Dans les pas de Hannah Arendt*. Pariisi: Gallimard.
- Alon, Emos. 2006. ”The Excommunication of Hannah Arendt”. Teoksessa Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*. New York: Penguin, vii–xxiii.
- Arendt, Hannah. 1948. ”The Concentration Camps”. *Partisan Review* 15, No 7, 743–763.
- Arendt, Hannah. 1992. *Lectures on Kant’s political Philosophy*. Brighton: The University of Chicago Press.
- Arendt, Hannah. 1994a. *The Origins of Totalitarianism*. Orlando:

- Harcourt.
- Arendt, Hannah. 1994b. *Essays in Understanding 1930–1954. Formation, Exile and Totalitarianism*. New York: Schocken.
- Arendt, Hannah. 2003. *Responsibility and Judgement*. New York: Schocken.
- Arendt, Hannah. 2006. *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*. New York: Penguin.
- Arendt, Hannah. 2012. *Ich will Verstehen: Selbstauskünfte zu Leben und Werk*. München: Piper.
- Arendt, Hannah. 2016. *Eichmann Jerusalemissa: raportti pahan arkipäiväisyydestä*. Suom. Antero Holmila ja Jouni Tilli. Jyväskylä: Docendo.
- Arendt, Hannah ja Jaspers, Karl. 1985. *Briefwechsel 1926–1969*. München: Piper.
- Arendt, Hannah ja Scholem, Gershom. 2010. *Der Briefwechsel*. Frankfurt: Jüdischer Verlag.
- Bernstein, Richard. 1996. *Hannah Arendt and the Jewish Question*. Cambridge: Polity Press.
- Brecht, Bertold. 1967. *Der Aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui*. Hamburg: Suhrkamp.
- Brecht, Bertold. 1991. ”Bemerkungen”. Teoksessa *Schriften 4 (Werke Bd. 24)*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 315–319.
- Cesarani, David. 2005. *Becoming Eichmann: Rethinking the Life, Crimes and Trial of a ”Desk Murderer”*. Boston: Da Capo Press.
- Hilberg, Raul. 2003. *The Destruction of the European Jews*. New Haven: Yale University Press.
- Stangneth, Bettina. 2014. *Eichmann Before Jerusalem: The Unexamined Life of a Mass Murderer*. New York: Vintage Books.
- Young-Bruehl, Elisabeth. 2013 [1982]. *Hannah Arendt: Leben, Werk und Zeit*. Käänt. Hans Günter Holl. Frankfurt am Main: Fischer.

VILLE SUURONEN